

By Sorabh Phadke
An Aman Setu Publication
First Edition: October 2009
Online Version: Free for Download
In Print: 20 Rupees

Translated in Visayan by:
Lou Menard M. Casero
Dexter S. Lo
Peter Andrew U. Gamones

Xavier University
Engineering Resource Center
<http://engineering.xu.edu.ph>

Ang uban kanato dili ganahan maghisgot og mga bahin sa tae (poo) kay loód, pambatà, o binuang o kahâ kalás-kalás lang sa oras. Pero sa kasayuran sa tanan, angay gayud nga pagahisgutan ang *sanitation* o kasanihan. Ug kini kinahanglan dapat tukîon. Kini tungod kay bilyones ka tao ang waláy insakto'ng kasanihan o ang insakto nga labayanan sa ilahang hugaw. Og kini dili binuang...

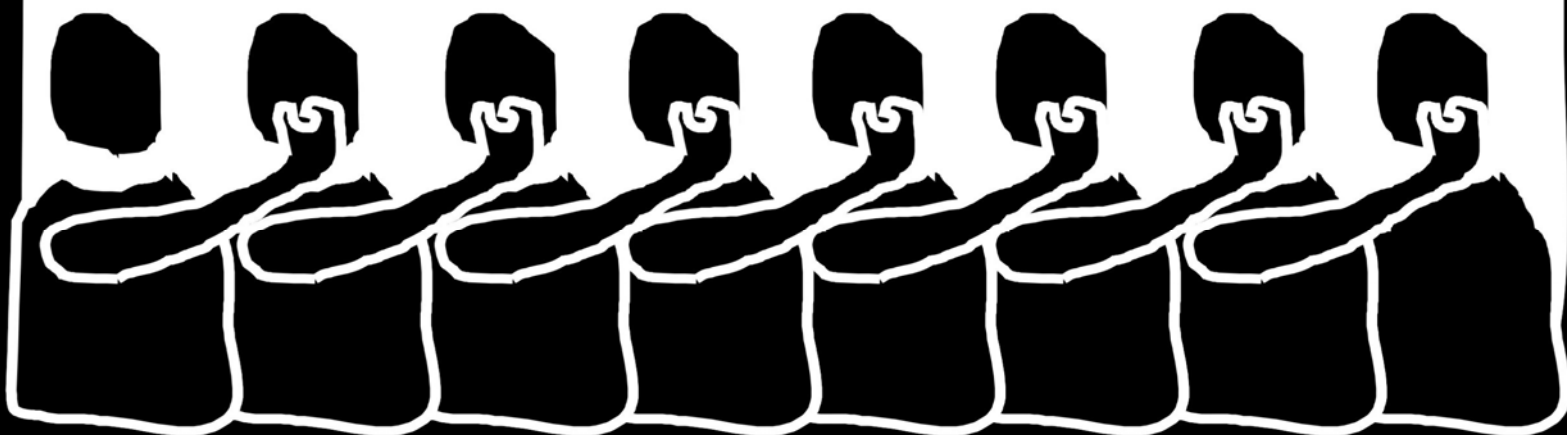
Pahibalo para sa mga Mambabasa-

Kini nga basahón pwede'ng usabon depende sa tumóng. Kini pwide mahimo nga *colouring book*, usa ka koleksyon sa maluúd nga istorya, materyales para sa diskusyon mahitungod sa kasanihan o kahâ pang-iló kung kinahanglanon.

Matag usa adunay kagawasan sa paggamit niini nga basahón.

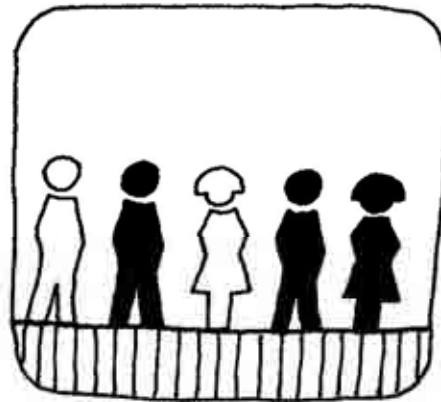
Nganong Kasanihan?

Kung walâ ka pa masayod...

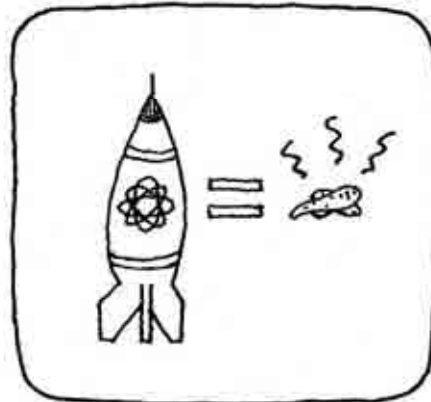
Kitang tanan, gapangihi
(ga-pee) og gakalibang
(ga-poo)

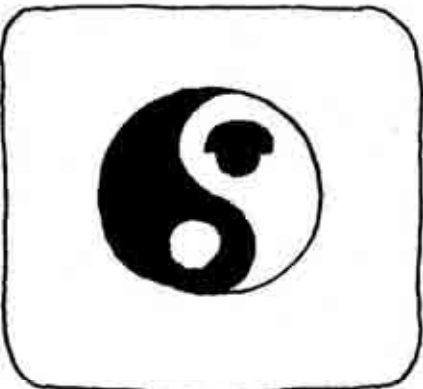
Apan 2/5 kanatò ang walay
insakto nga kasanihan

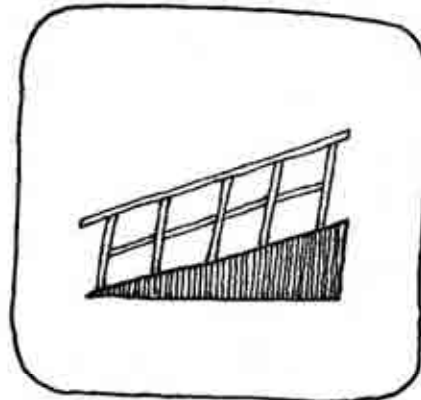
Daghang sakit ang ato'ng
mapugngan pinaagi sa
insaktong kasanihan

Ug daghang maluwas nga
kinabuhi kaysa makalas
lang kini sa gubat

Ang kasanihan nagapalambò
sa kaangayan sa katawohon

Ug nagadasig sa edukasyon
og panginabuhi

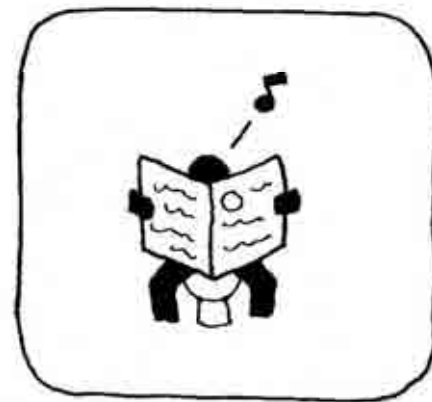
Ang kasanihan gatabang
magmugna ug bahandi...

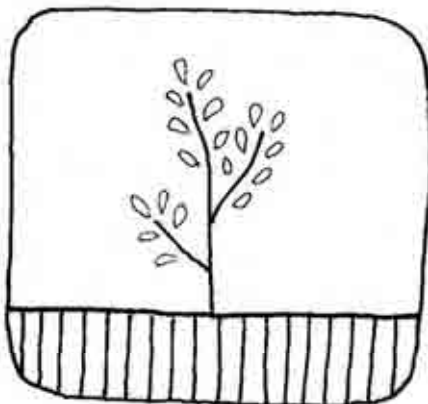
Ug nagaprotekta sa
kinaiyahan

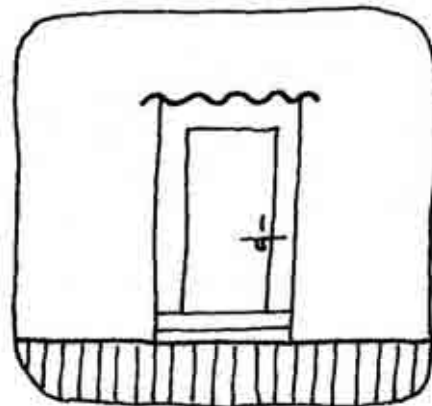
Ang kasanihan usa ka
matang sa dignidad

Ang kasanihan kaharuhay

Nagabalik sa sustansya
ngadto sa mga gigikanan

Labaw pa sa kasilyas ang
iyang kabililhon!

Ang Kaso sa pag "poo" bisan asa

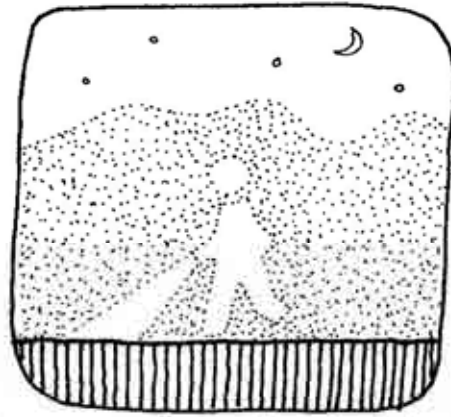

Kini ngil-ad!!

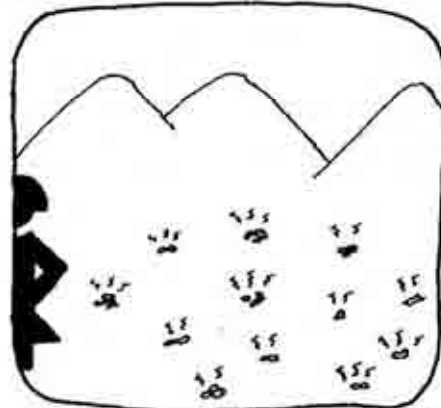
Matag buntag nga pagbaklay-
baklay sa presko nga hangin

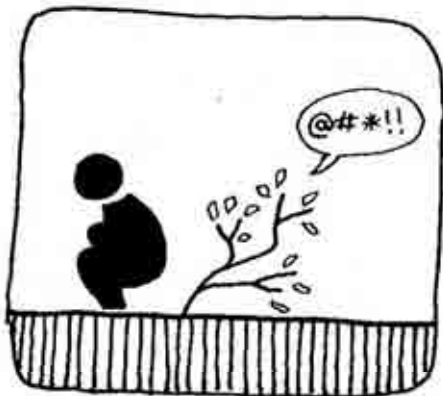
Ang pagbakaly-baklay
mahimò usab nga
pagabuhaton sa kagabion...

Maanindot nga mga
talan-awon

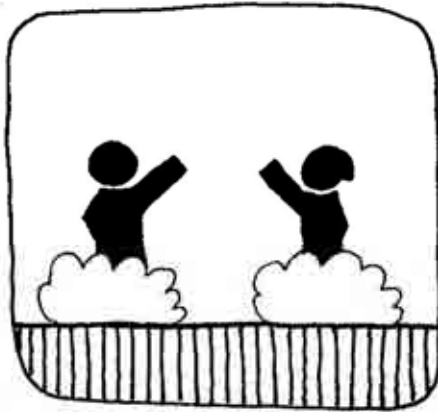
Ang kaanindot sa palibot
gakadaot kung kini kalibangan
lang...

Direkta nga pag-abono
sa mga tanom...

Apan adunay mga mas maayo ug
mas luwás nga pamaagi sa
pagbuhat niini.

Makiglambigit sa uban

Tanan nanginahanglan
nga mag-inusara

Makighimamat sa kinaiyahan

Ayay, dili man diay
kanunay maayo

Ang poo ginapagawas halayo
sa mga panimalay

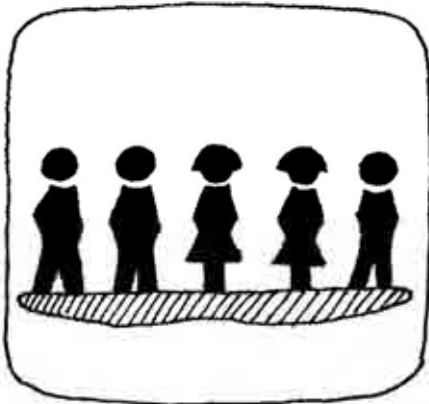
Apan ang kalayô suliran
sa mga tigulang ug mga
bata, tigulang, bakol,
ug uban pa..

Sulundan

Gikan sa linya ngadto sa cycle

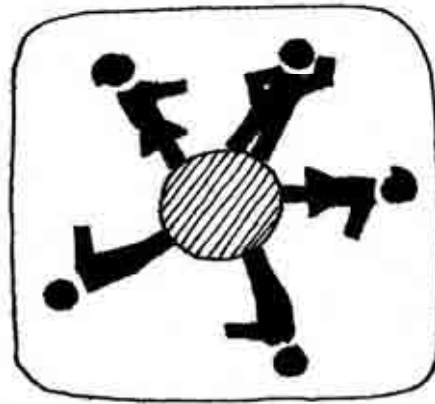
*Gitudluan kita nga
gapuyô sa usa ka
patag nga kalibotan*

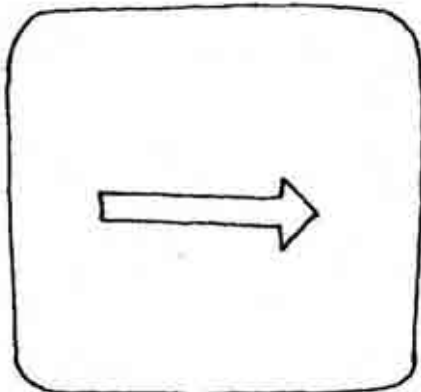
*Ug sa direktso lang nga
pagpasa sa responsibilidad
sa uban*

*Apan ang tinood nga
kalibotan, lignin*

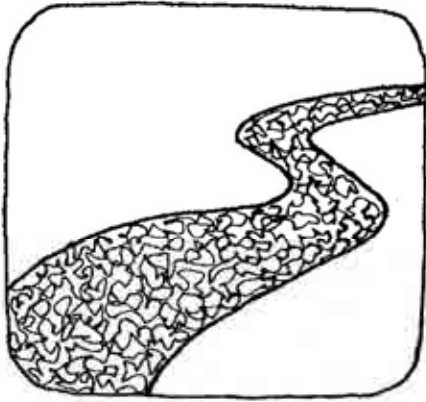
*Ug ang gipasa mobalik ra
gihapon sa atoa!*

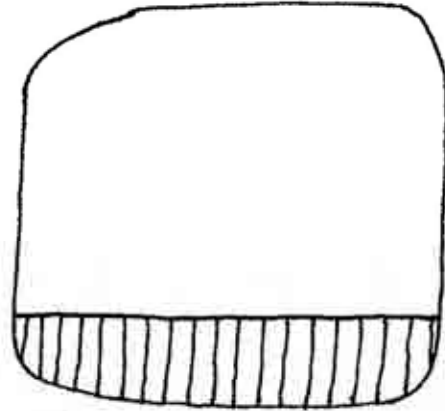
*Dili igô ang solusyon sa simple
o direktso nga mga pamaagi*

*Kitang tanan angay'ng
maghunâ-hunâ sa pag
sarado sa cycle sa lignin
nga kalibotan*

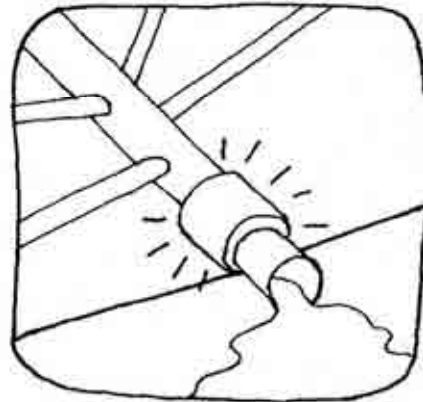
Ang atong mga subâ
napunô na sa mga
sustansya

Samtang ang atong
kayutaan nagkulang na!

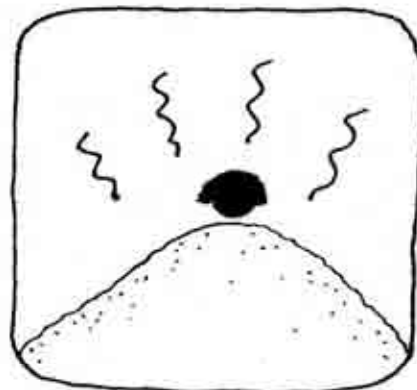
Adunay kakulangan sa
pagkaon sa tibuûk kalibutan

Daghang salapî atong ginagasto
sa mga *end-of-the-pipe*
nga mga pamaagi

Apan dili nato gabag-uhon
ang atong kalasan
nga mga pamaagi

Mao nga dili katingalahan
nga kita napuno sa mga
suliran sama sa pundok sa

STEP I

MAGTANOM/
MAGPALIT
OG PAGKAON

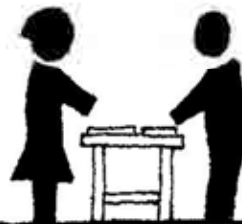
STEP II

MAGLUTÒ

STEP III

MAGKAON

STEP IV

MAG-POO

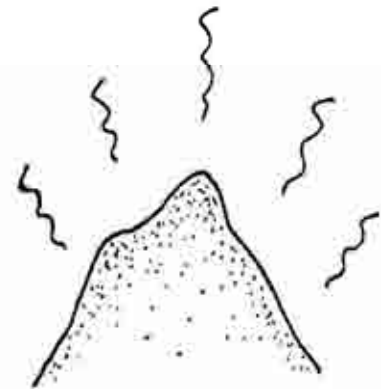

STEP V

UG IBUHAGAY
LANG DAYON

KINABUHI SA PATAG NGA KALIBUTAN...

MAGTANOM/
MAGPALIT
OG PAGKAON

MAGLUTÒ

MAGKAON
UG IBUHAGAY
LANG DAYON

MAGKAON

Ug imo ba'ng matag-an kung asa makita ang tahas sa kasanihan sa dinhi nga cycle?

Tubag: Bisan asa!!

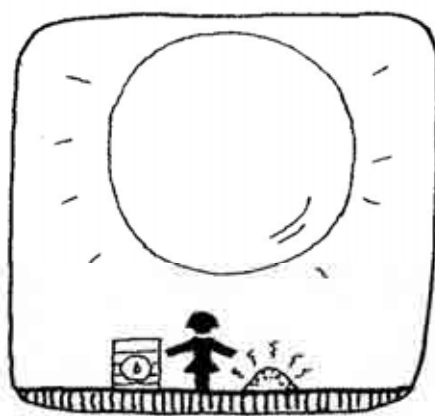

Ang Kamatuuran

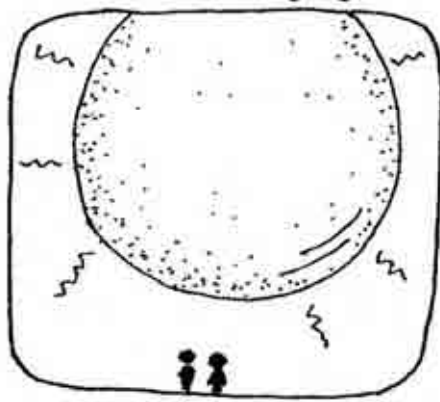
Kada usa kanatò gapagawas ug 50 ka litro nga "poo" ug 500 ka litro nga "pee" matag tuig

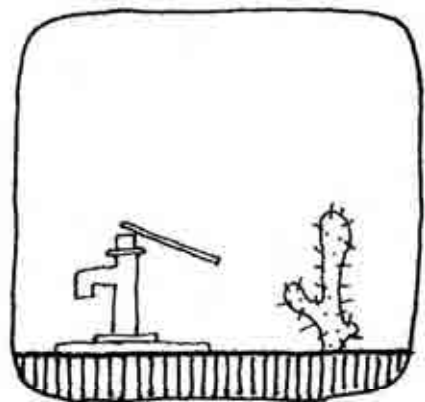
Apan, kita gagamit ug 15000 ka litro nga tubig aron kini mabuhagay!

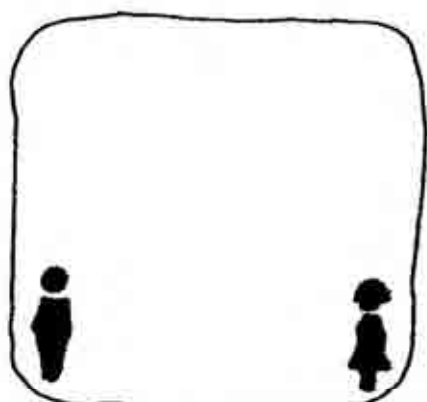
Ug maó usab kadaghanon nga tubig atong magamit sa pagpanghinlò

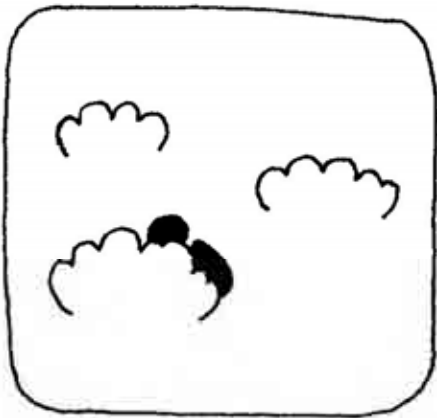
Maó nga hugayà kadaghan nga tubig ang atong gakahugawan!!

Ug sa diha'ng daghan'g tao ang gakamatay tungod kay walá'y mainom nga hinlò nga tubig

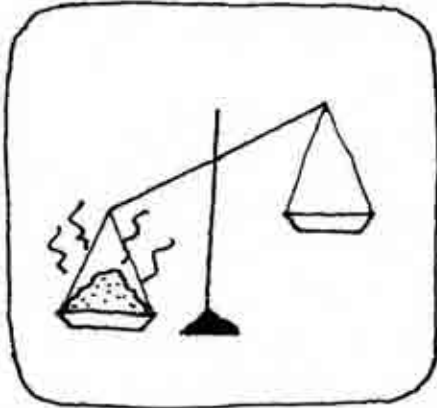
Dili ba angay kitá'ng magkahi-usa aron kini mapugngan?

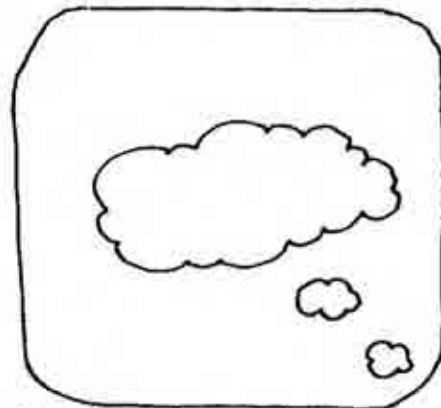
Sa usa ka bahin, kita naga-atubang ug gakagámay nga bahandi gikan sa kinaiyahan

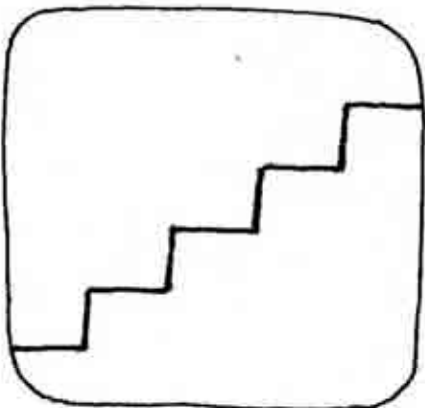
Sa pikas bahin, kita usab gakunsumo ug sobra pa sa ato'ng kinahanglanon

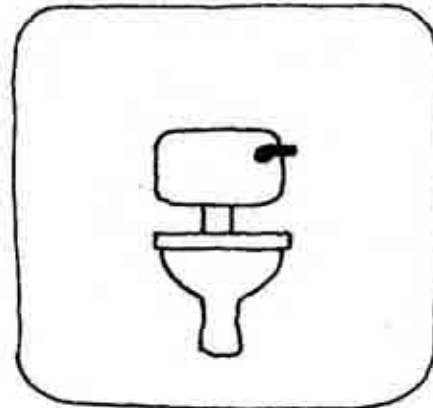
Dayag nga dili gyud kini patas nga kahimtang

Busà, kinahanglan nga maghunâ-hunâ na kita karon bahin sa ato'ng mga pamaagi!

Kinahanglan adunay magpa-ubos alang sa kalamboan sa uban

Higala, pamalandungi kini sa sunod nimo nga pagbuhagay...

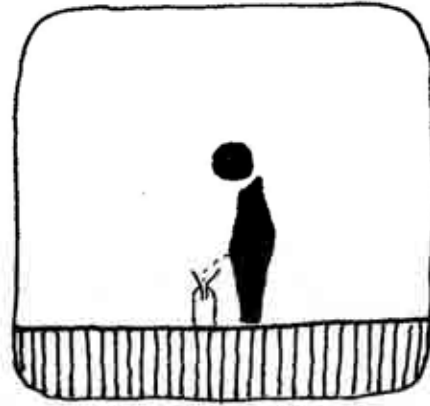

Ihi (Pee) ug Tae (Poo)...

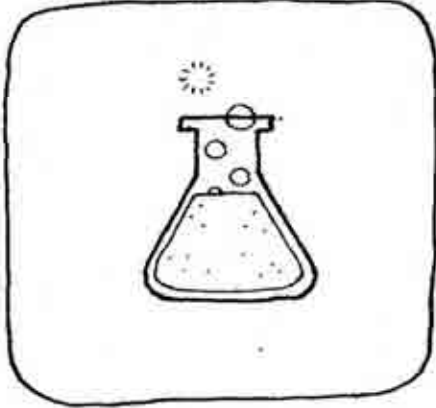

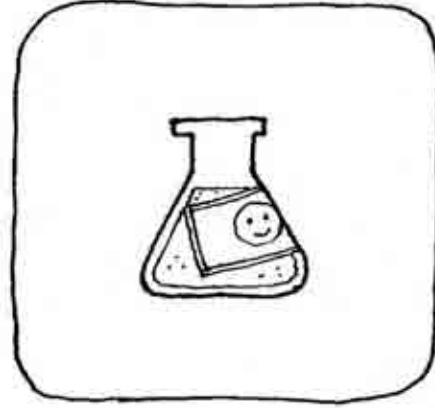
Usa sa pinakadako nga pahalipay sa kinabuhi: ang Pagpangihi (pag-Pee)!

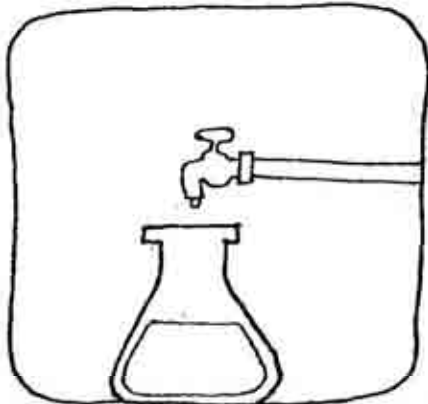
Kita ga pee og sobra sa usa ka litro matag adlaw!

Ang Pee usa ka komplikado nga sagol

Kasagaraan hukas, mao nga luwás!

Tubig ang halos kinatibuk-an ang naa sa ihi.

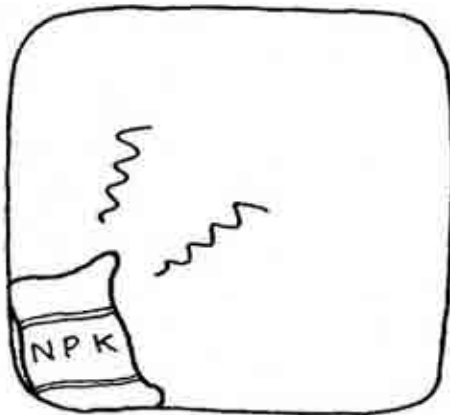
Apan nagabaton ug uban pa'ng kemikal!

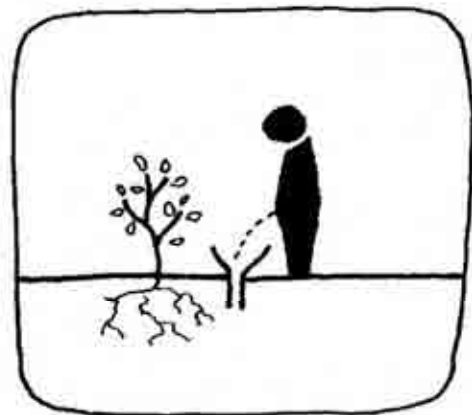
Ang Pee usa ka maayo nga abono

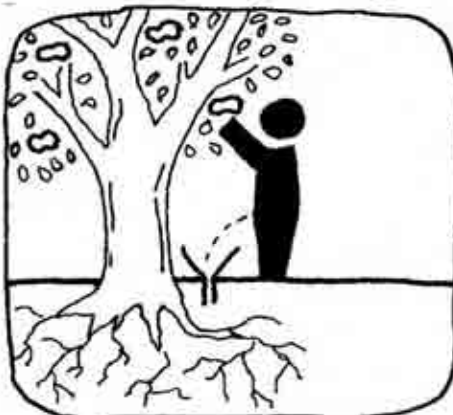
Nga kinahanglan'g sagulan ug tubig sa dili pa gamiton

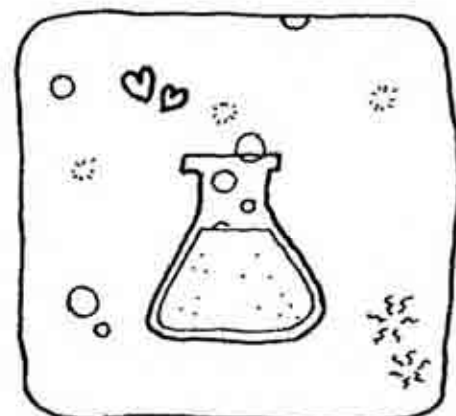
Ug kinsa paman ang manginahanglan adtong mga kemikal nga mga abono?

Kung anaron ang paggamit sa pee,

Kita makakuhâ ug maanindot nga resulta!!

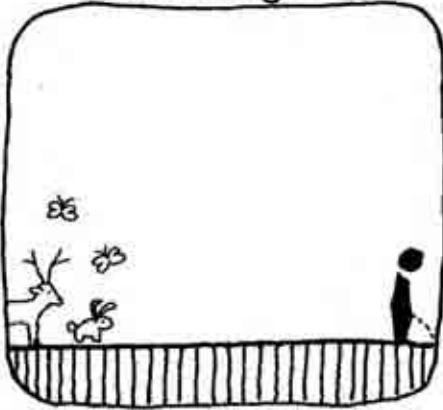
Ang pee usab daghan pa ug gamit...

Ang mga mananap
gagamit ug pee sa
pagmarka sa ilahang
teritoryo

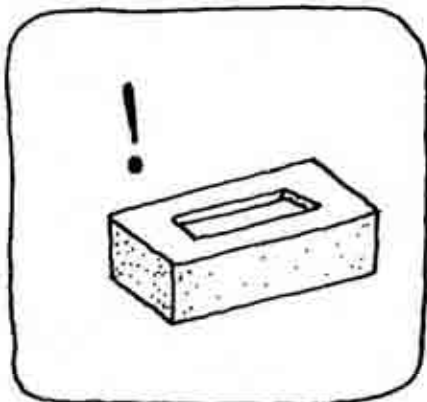
Uban tao gainom ug
kaugalingon'g pee para
sa maayo'ng panglawas

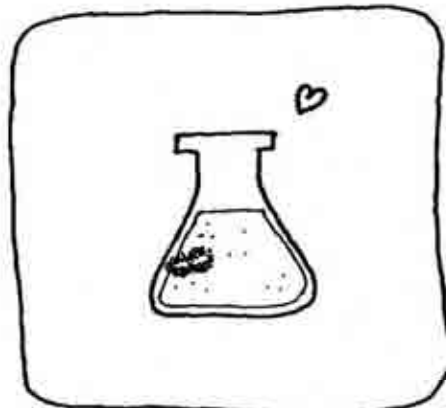
Ang mga mangangayam
gagamit ug pee aron
magdaní ug mananap!

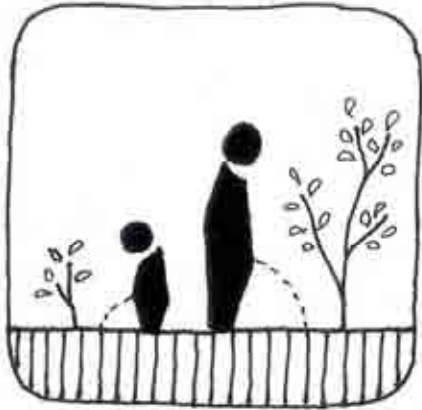
Gamit pud kini isip *first*
aid sa samad

Ang pagdugang ug pee sa
lapok makatabang ug buhat
ug mas lig-on nga dingding!

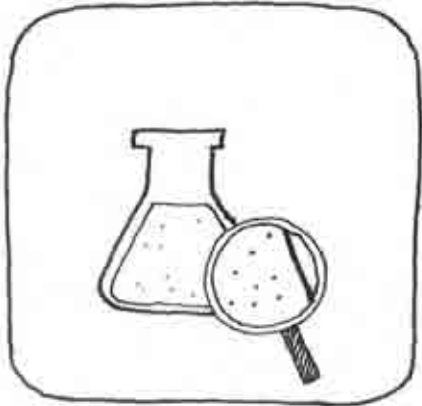
Ang pee makatabang ug
dakô sa atong kinabuhì!

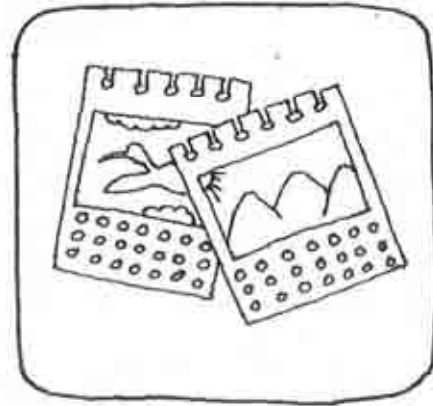
Ang pee sa mga hamtong
mas daghan ug sustansya
kaysa sa mga batà

Ang pee sa baskog nga tao
walâ nagabaton ug mga
dilikado nga mga kagaw

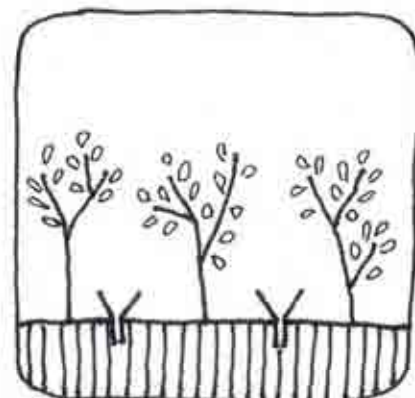
Apan aron kita
sigurado nga luwás...

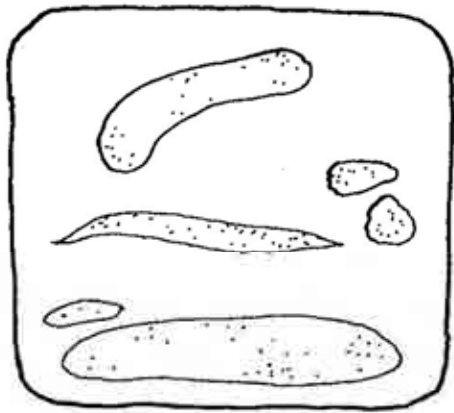
Atong tipigan usâ ang
pee ug mga pipila ka
bulan

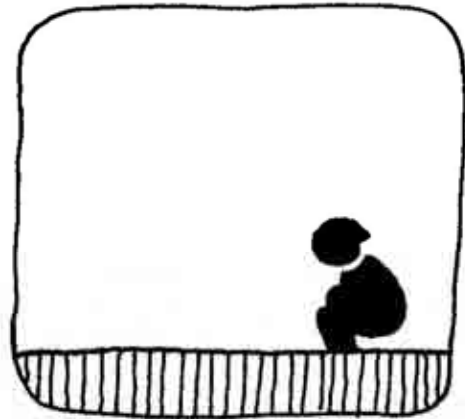
Tadaa??! Ug human
niini! Ug sa hingpit kini
luwas na gamiton!

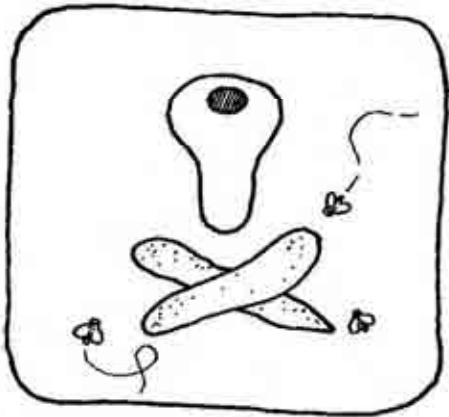
Kini pwide na magamit
sa mga tanum

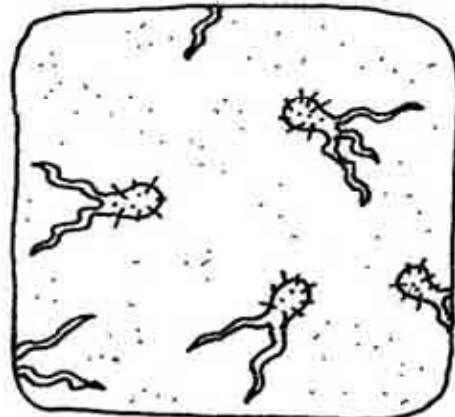
Ang tae (poo) nagkalain-lain
ug hitsura ug kadak'on!

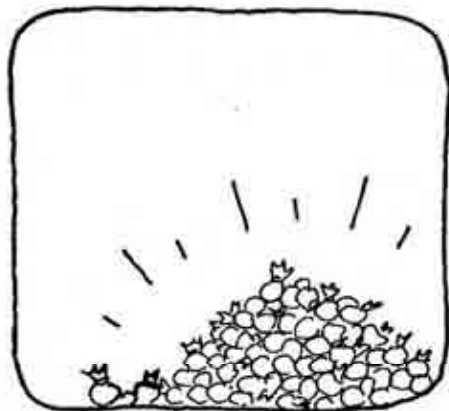
Mo-ulan man o mag
adlaw, kita tanan ga-poo...

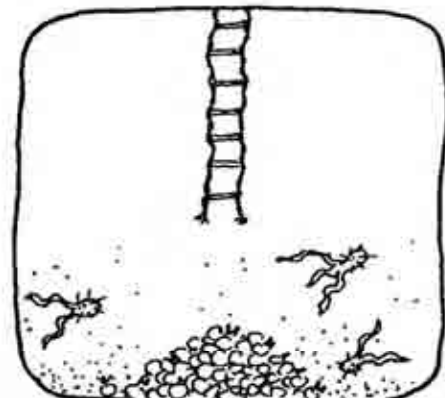
Apan ang poo mao
atong dapat bantayan.
Kini peligroso!

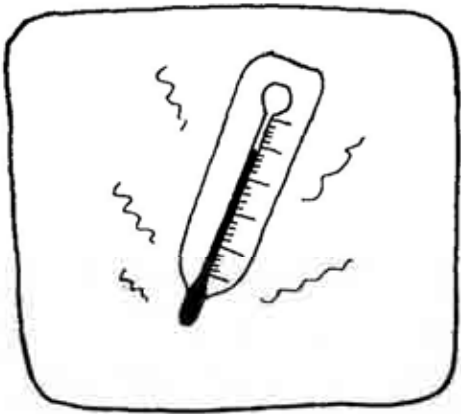
Tungod kay punô kini ug
delikado nga mga kagaw

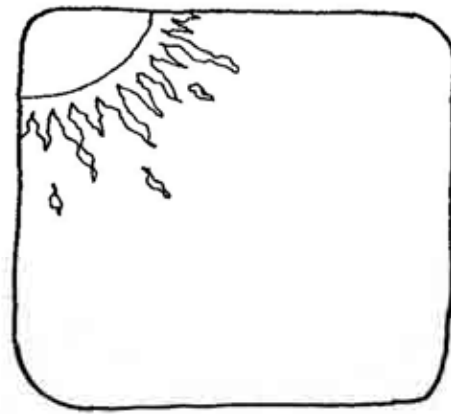
Apan kini nagabaton usab
ug bilihon nga sustansya!

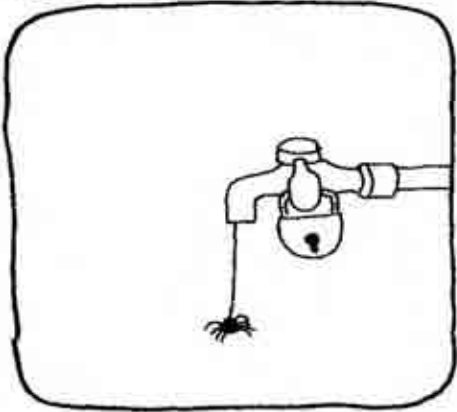
Aron magamit ang mga
sustansya, ato'ng patyon
ang mga kagaw sa poo.

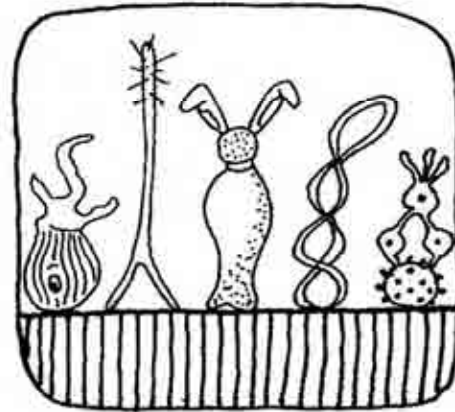
Ato kini mabuhat pinaagi sa pagpahimutang sa taas nga mga temperatura

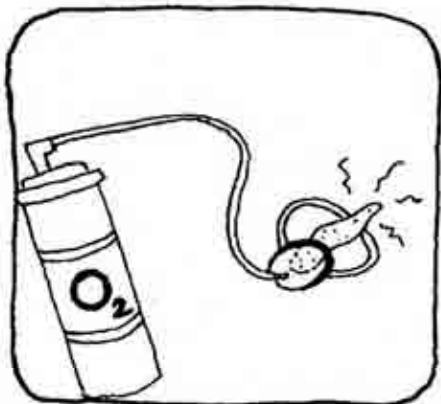
O kaha pinaagi sa Ultraviolet radiation gikan sa adlaw

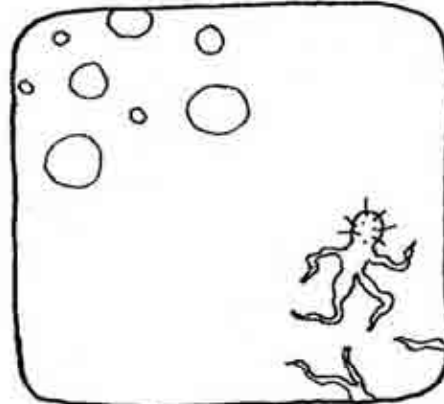
Makatabang usab kung kanunay kini nga mala

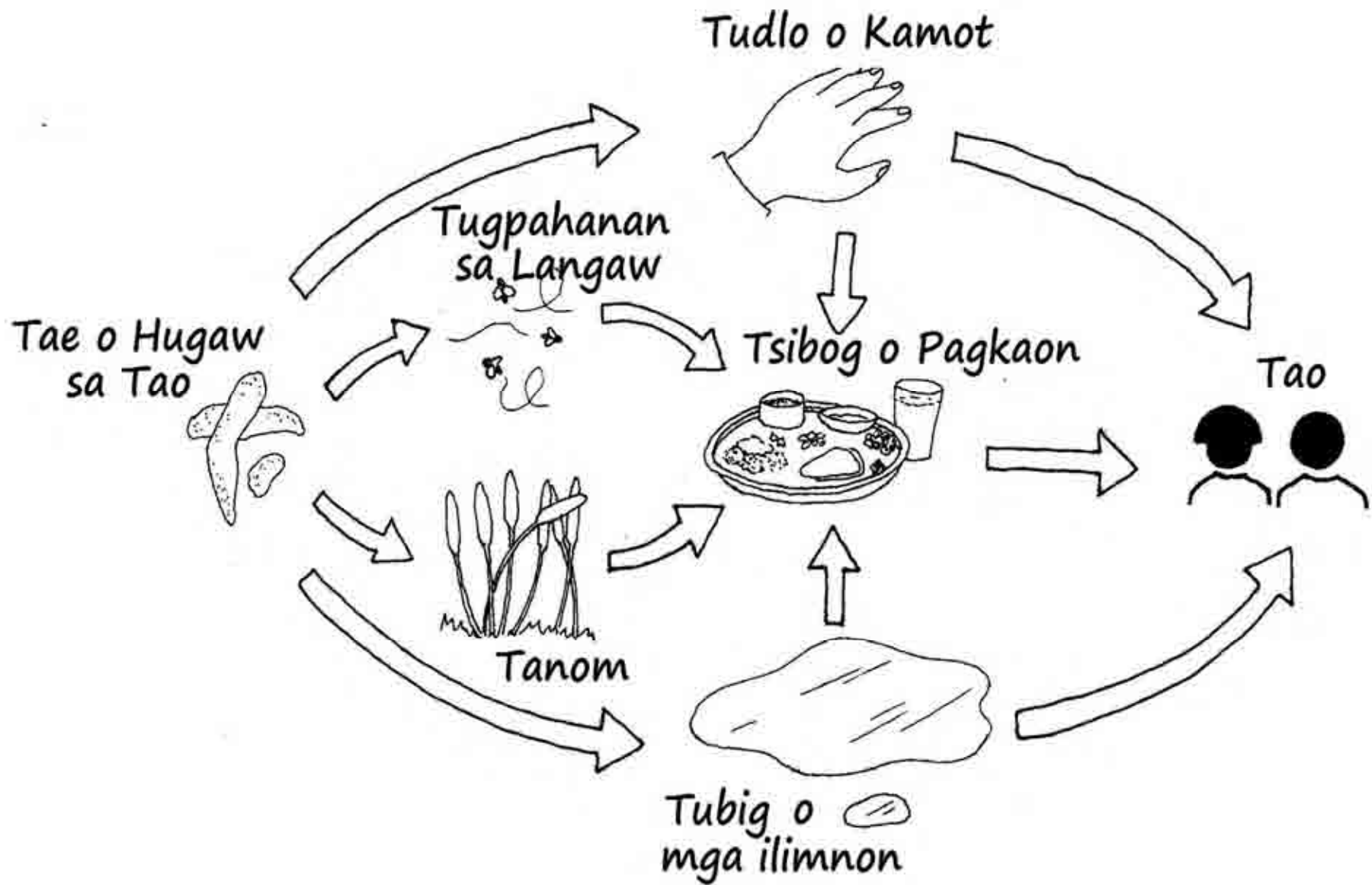
Butangan ug mga microorganisms aron mokontra sa mga kagaw

Daghan'g kagaw usab ang dili mabuhì kung naa'y oksehino

Ang pagpadako sa alkalinity makatabang usab pagsalikway sa mga kagaw!

Ang T-Diagram: Ang rota nga gaagian sa kagaw aron makaabot sa atoa

Ang kasilyas dili igò
para makasigurado
sa atong panglawás

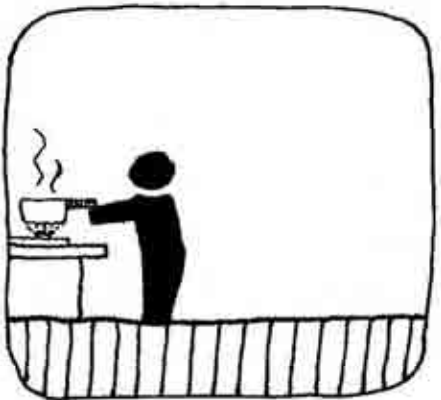
Ato'ng batasanon ang
pagka-limpiyado

Dapat ato'ng hugasan ang
ato'ng kamót gamit
ang sabón ug tubig

Human natò mag poo poo

Ug sa dili pa maglutò
o magkaon

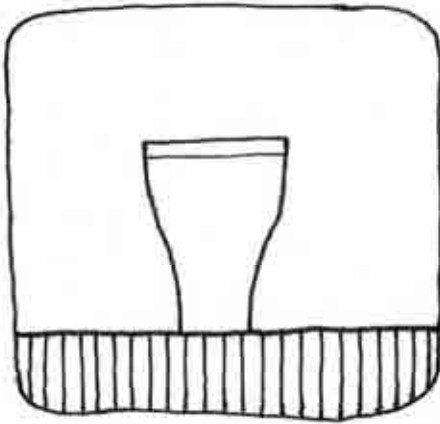
Mapaubsan nato'g dali ang
posibilidad nga magkasakit

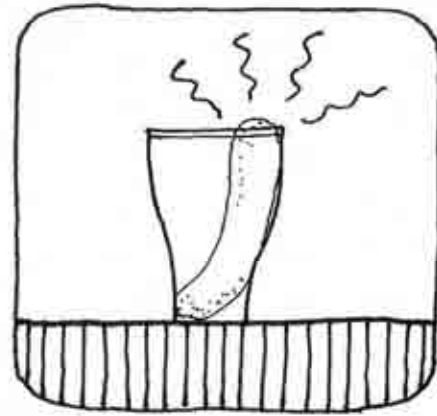
Teknolohiya ug Mga Milagro

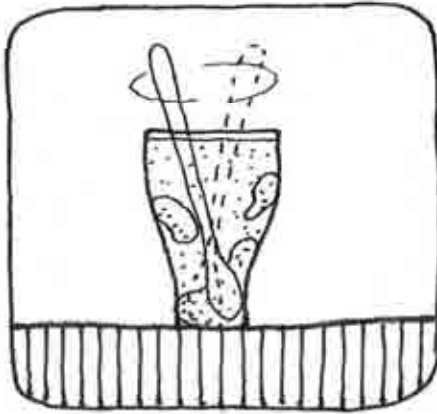
Ngano dili nato bag-uhon ang atong mga pamaagi?

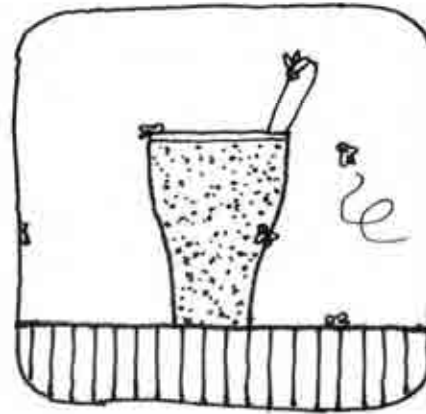
Pun-on nato ang baso sa tin-aw ug limpyo nga tubig

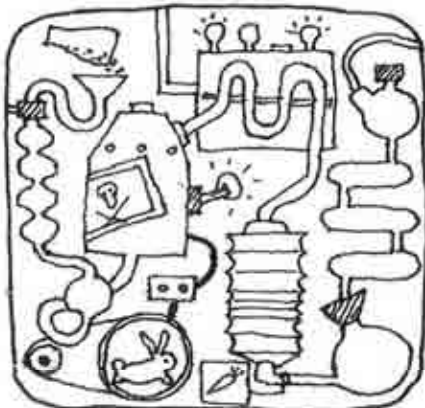
Ug butangan dayon natò kini ug poo

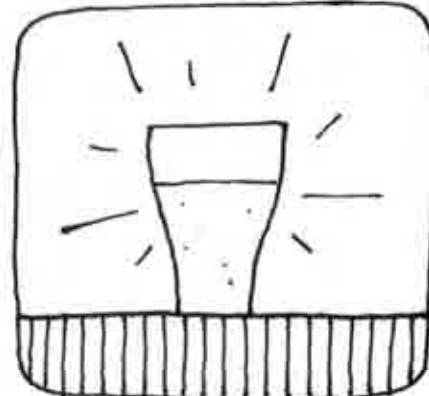
Kutawon nga dili mo-awas!

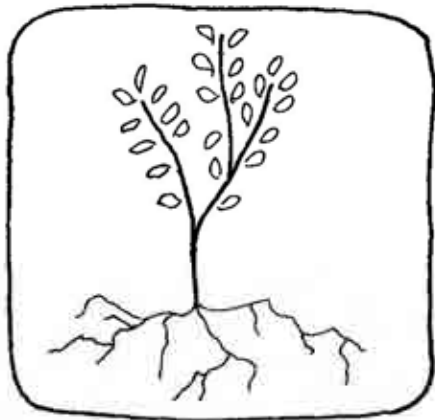
Hmmm...

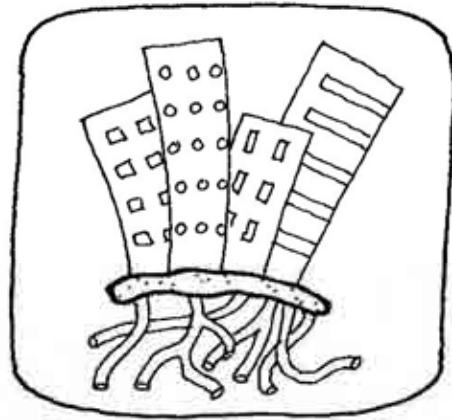
Tan taran ta raa! Ug diri na dayon magamit ang teknolohiya!!

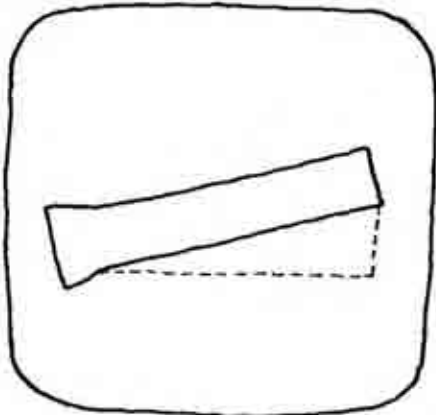
Pinaagi sa teknolohiya makuha ug magamit natò balik ang hinlò nga tubig! Yay...

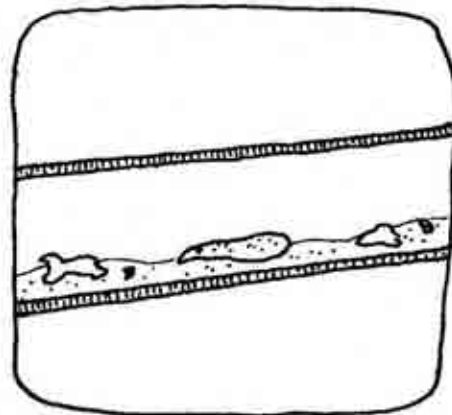
Ang mga ugat sa tanom
gapanginahanglan ug tubig
ug mga sustansya

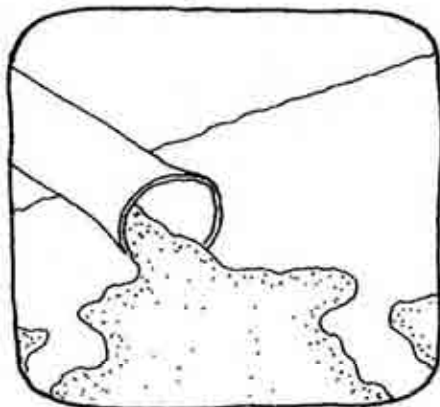
Samtang ang mga "ugat"
nga anaa sa mga dakbayan
ginalabay lang kini

Pinaagi sa mga nagkalain-
laing sistema sa mga tubo
nga nagtakilid

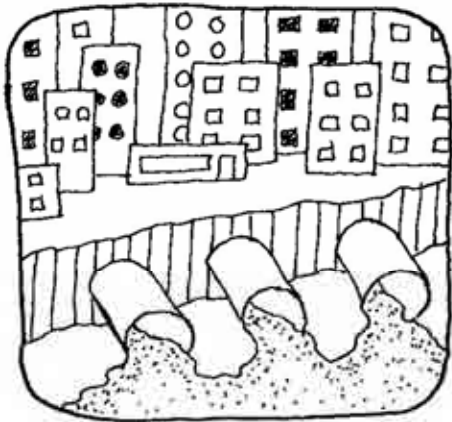
Aron ang mga poo moligyas,
ug dili magdikit-dikit

Ug ipaanod dayon
diretso sa suba o dagat

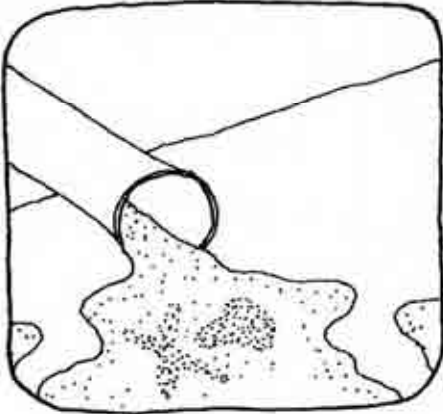
Kay dili natò gusto sa ato'ng
palibot moadto diba?

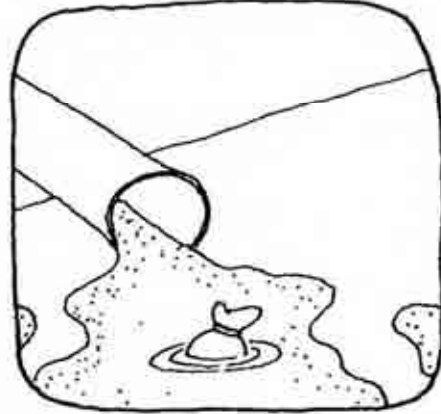
Hunâ-hunaa kung unsa
kadaghan nga hugaw ang
atong ginalabay

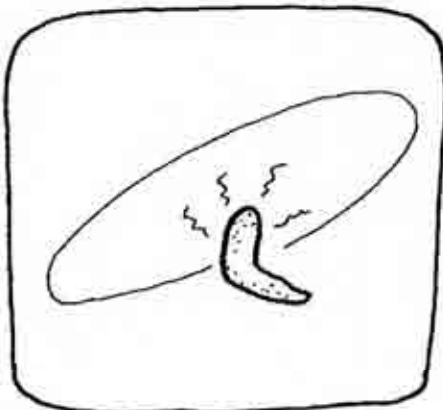
Sa tibuúk kalibutan

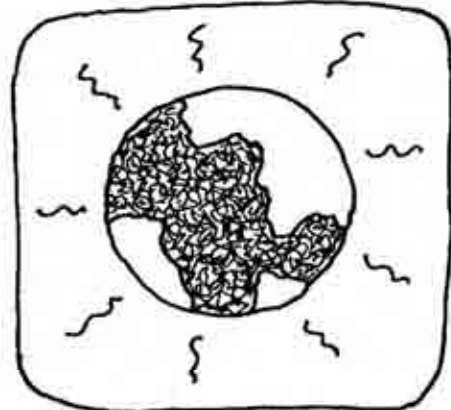
Galabay kita ug mga
peligroso nga mga kemikal

Ug apil na usab mga bililhon
nga mga sustansya!

Apan mobalik ra
kini sa atoa...

Kinahanglan pa ba ta ug
daghan nga istorya?

Mga Gamit

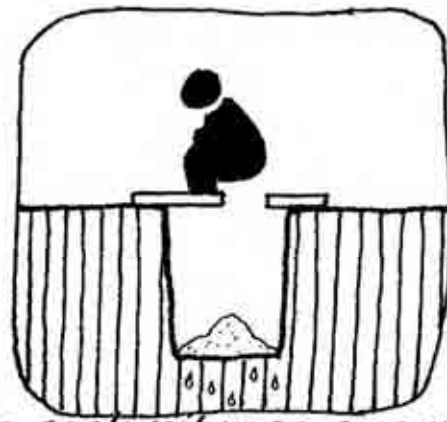

Una ang Proseso. Dayon ang Produkto.

Soak Pit

Kita tanan kitâ na ug salaán

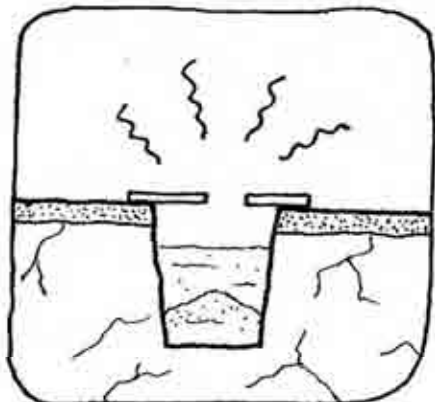
Ang soak pit mao ang yutà nga gasilbi nga salaán, diin iya'ng ginasalà ang sustansya gikan sa atong poo ug pee!

Ang poo motigum sa soak pit ug kini kinahanglan nga kuhaon

Busa nga mas maayo nga adunay lain pa nga soak pit

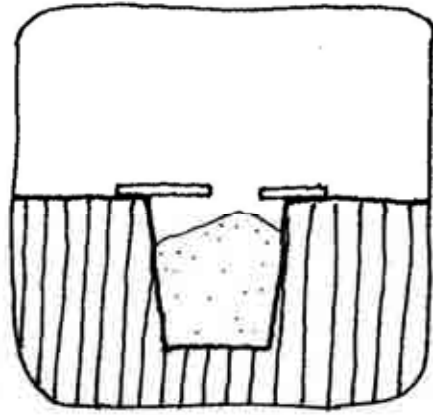
Ang soak pit dili angay sa mga batoón nga yutà

Og dapat layô sa mga atabay o sa mga lugar nga kuhaánan ug tubig

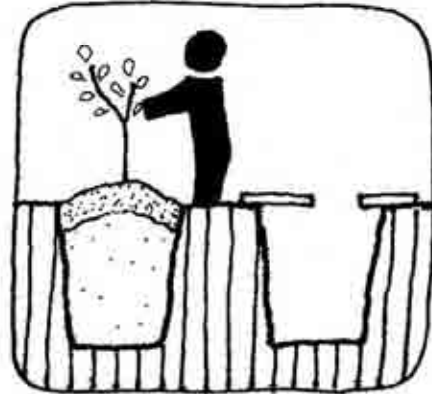
Ang soak pit pwide mabiyaan kung punò na

Kung mapunò na ang una nga soak pit ug poo,

Magkalot lang ug lain duul niini

Ug tanoman ang una!

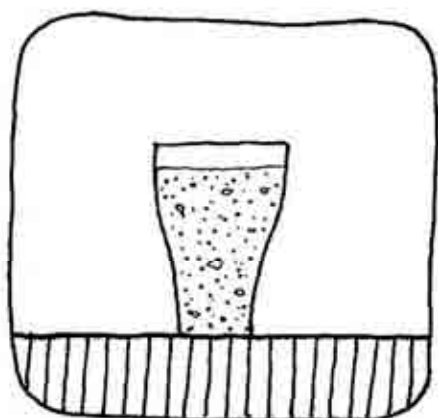

Dayon, ang bag-o pwide na magamit

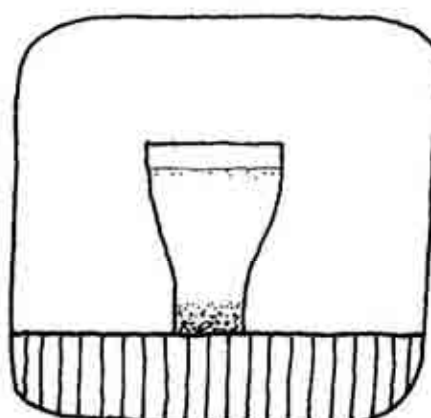

Himsog ug daghang bunga ang nasa imong atubangan samtang ikaw ga poo!

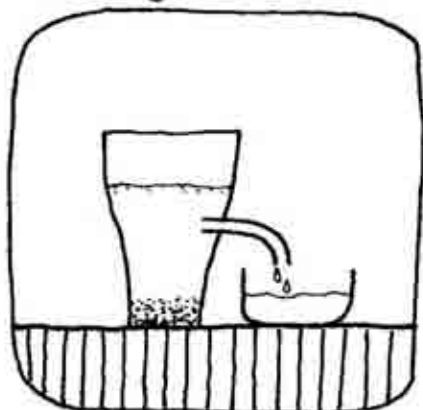
Septic Tank

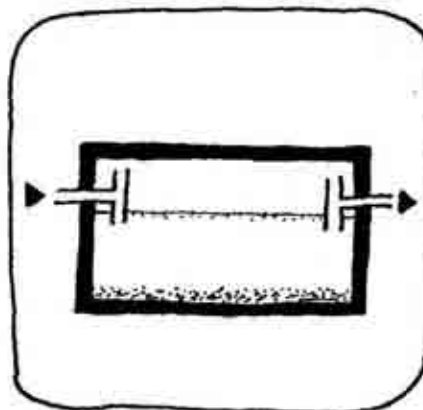
Pagbutang ug baso nga punô ug lapukón nga tubig sa lamisa

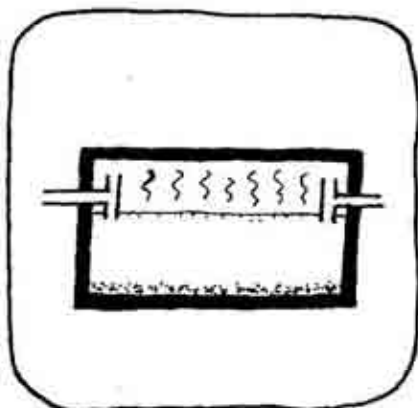
Ang mga lapok mopaubos, samtang ang mga gaan nga butang mupataás

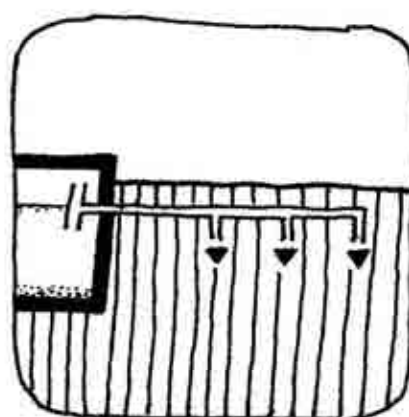
Hunâ-hunaa nga kwaon ang tin-aw nga parte sa tungang bahin sa baso

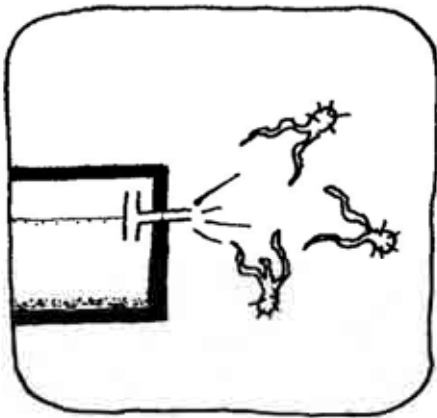
Inganà ang pamaági sa septic tank!

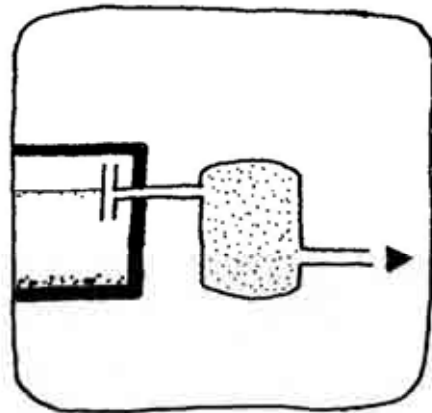
Sulod sa septic tank, ang mga kagaw gakaon sa poo sa kondisyon nga wala'y hangin

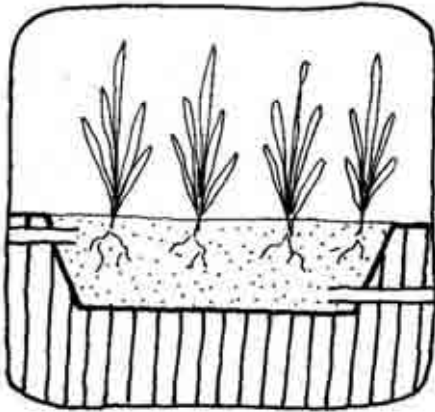
Ug ang tungà nga bahin mosunop sa yutà

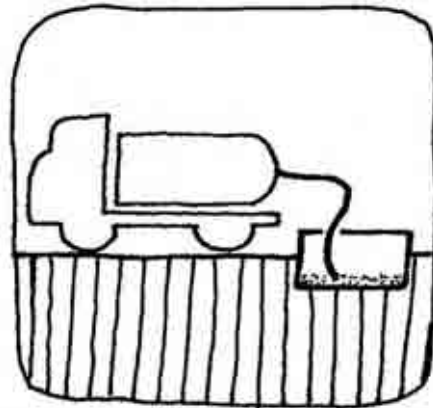
Apan kini nga bahin
punò ug mga dilikado
nga mga kagaw!

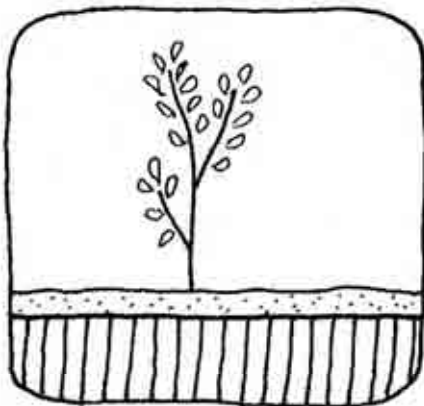
Ug kinahanglan pa'ng
iproseso utro

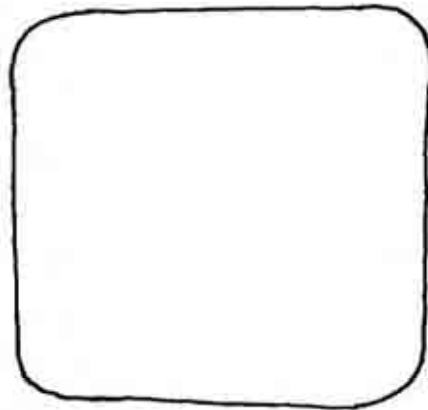
Usa ka ehemplo niini mao
ang artipisyal nga basakan
o kaha filter

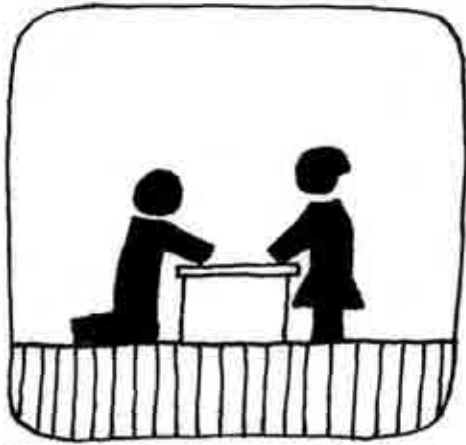
Ang mga lapokon nga naa
sa tangke kinahanglan
kuhaon matag karon ug

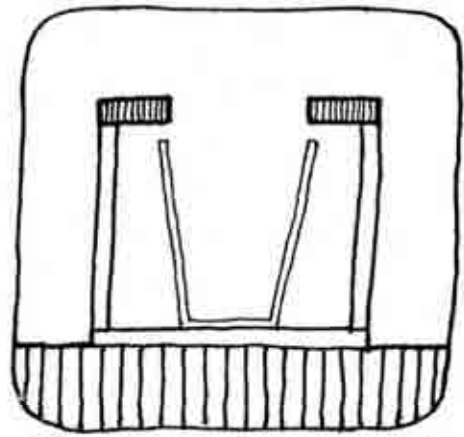
Kini maayo nga abono
kung mahinlòan!

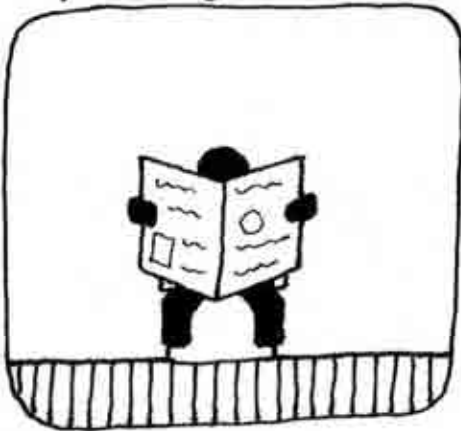
Gigahin kini ug tuyò para
sa imo'ng pagpamalandong

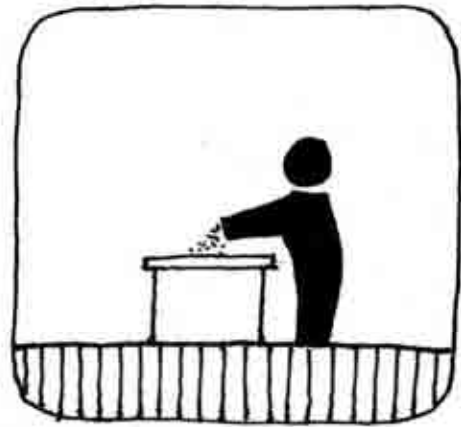
Bisan kinsa makabuhat
ug ilang kaugalingo'ng
composting toilet

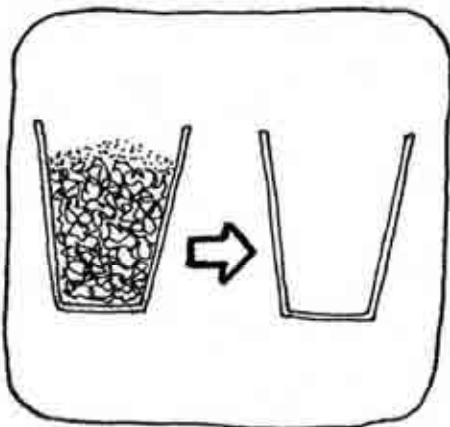
Kini usa lamang ka
kahón nga naa'y
lungag, ug sudlanan

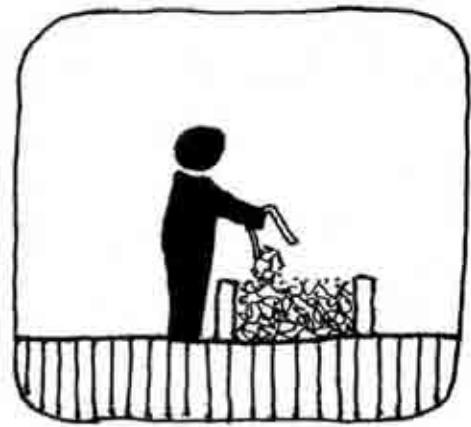
Kini usa lamang ka
kahón nga naa'y lungag,
ug sudlanan

Molingkod o mopungkò
kita ibabaw niini

Butangan ug mga
sakto'ng pangtabon
kung mahuman

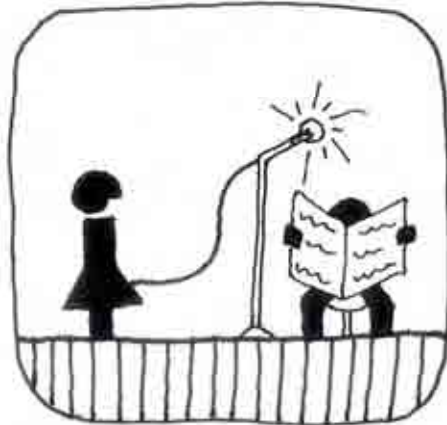
Sa dihang mapuno na
ang sudlanan, ilisan lang
kini ug lain!

Malingaw kita mangotot
ug kusog kung saba
ang palibot

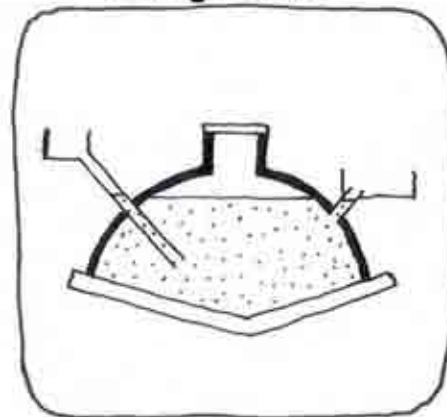
Ang mga hilom nga
otot ang peligroso!

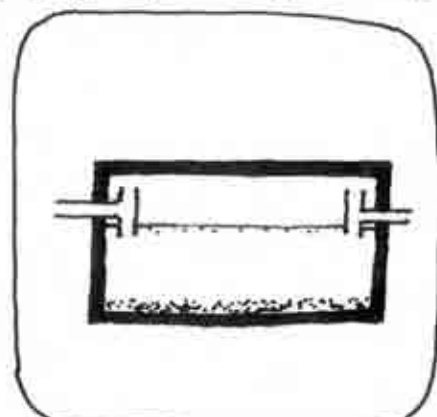
Unsa kaha kung gamiton
nato ang otot para sa
kaayuhan?

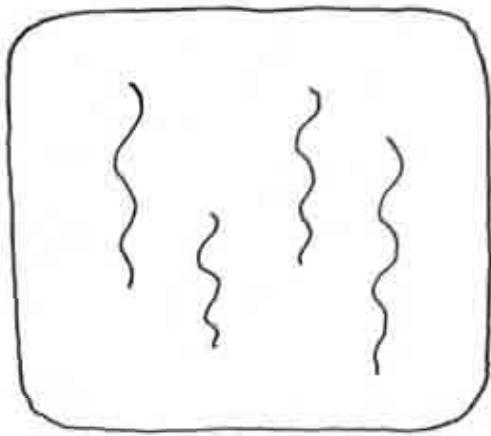
Uban kagaw gakaon ug poo sa
kundisyon nga wala'y hangin
ug gapagulâ ug alisngaw!

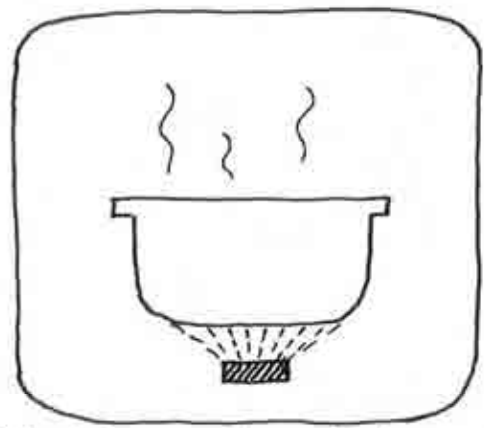
Pareha sa planta sa
biogas

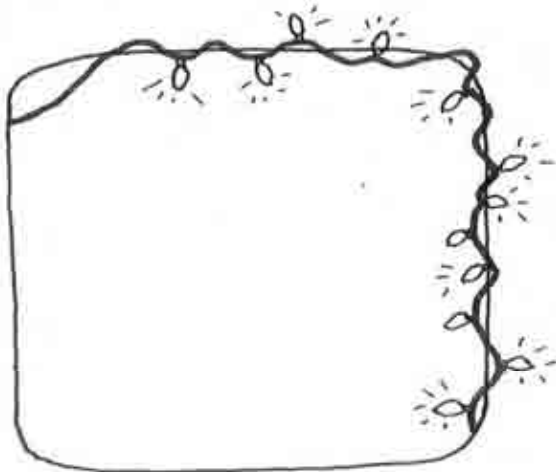
Nga nahisama sa
septic tank

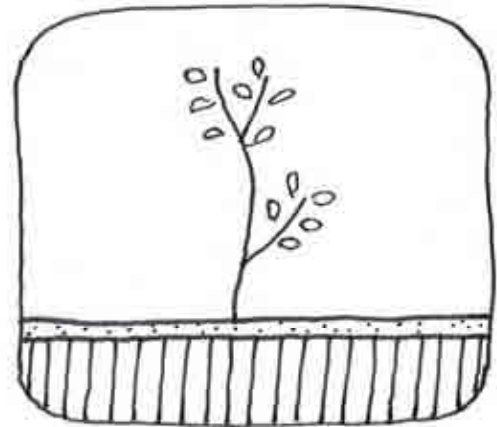
Ang mga kagaw gapagulâ ug alisngaw

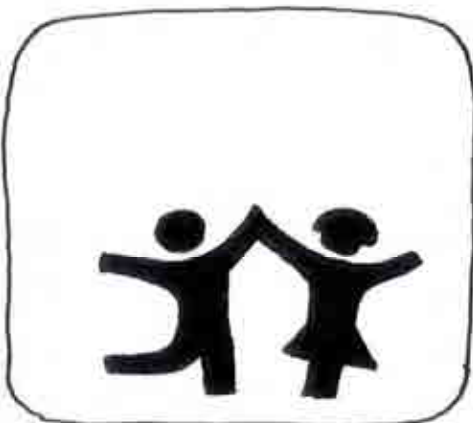
Ug kini ipaagi sa tubo aron pwede magamit sa aton'g paglutò

O kaha gamiton para magkakuryente

Ang lapuk sa biogas plant pwede usab mahimong abono!

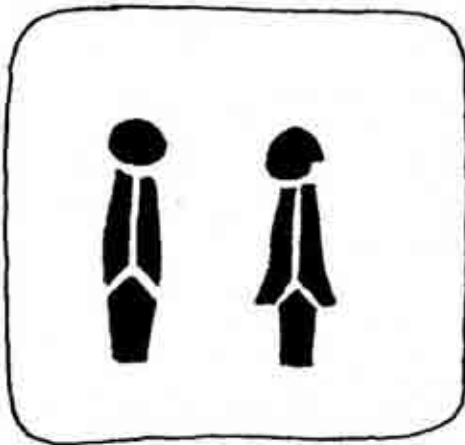

Ingun-ani ang tiunay nga kaayuhan sa tanan

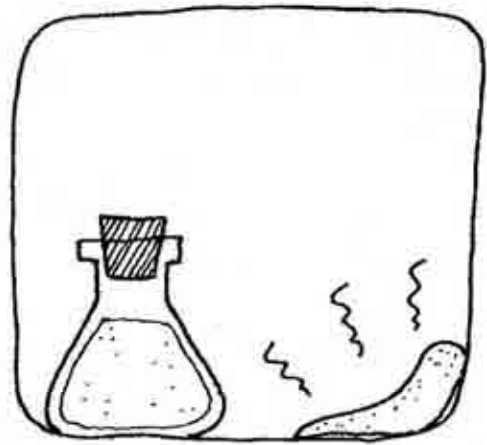

PAYTS!!

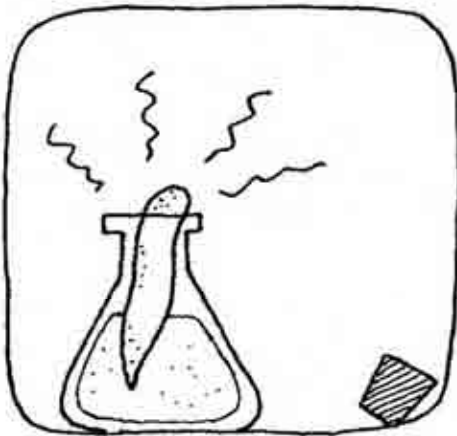
UDDT!

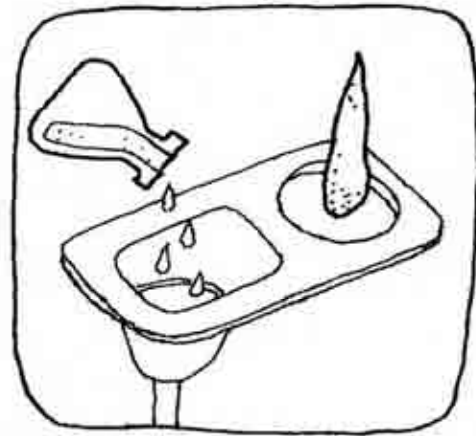
Kita gimugna nga bulag
ang tubo para sa poo
ug sa pee

Ug sa pareho nga rason:
ang Pee luwas, ang Poo
dili!

Busa ngano man nga
gaisagol kini sa kasilyas?

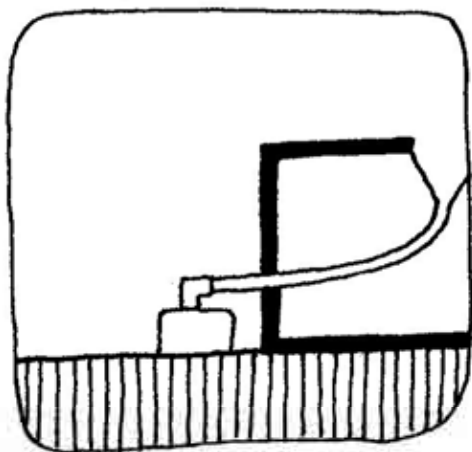
Himoong sayón, ibulag kini

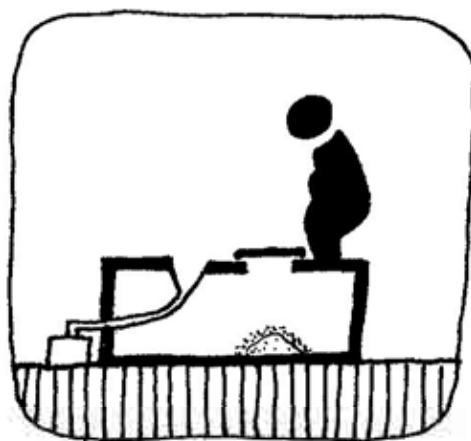
Molingkod o mopungko lang kita.
Lahi ang saluranan sa ihi ug tae

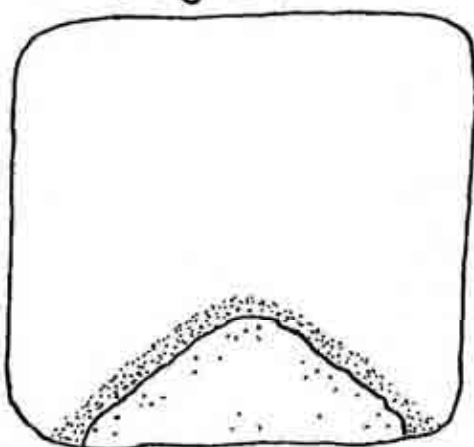
Pagkahuman, atong
butangan ug igong
tabón nga materyal

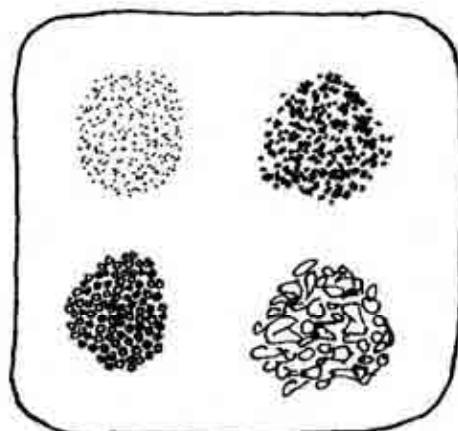
Ang pee ginakolekta o ipasuyop lang ngadto sa yuta

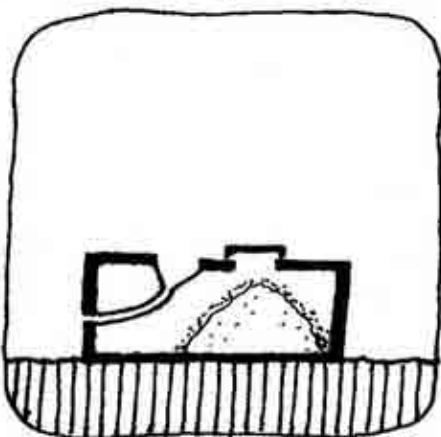
Ug manghinlo kita layô sa poo

Ang mga pangtabon makapugong sa bahò ug makapauga sa poo

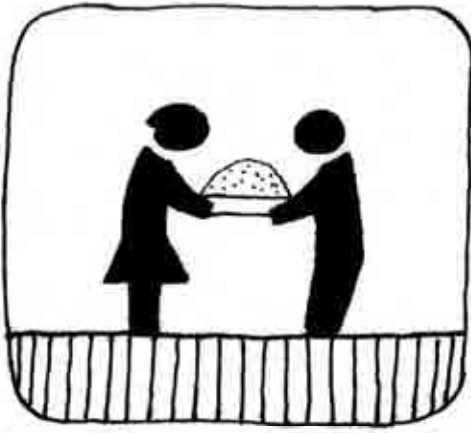
Ang abó, layâ nga dahon, ug bunót o mga uga nga mga panít-panít maayon'g gamit pangtabon

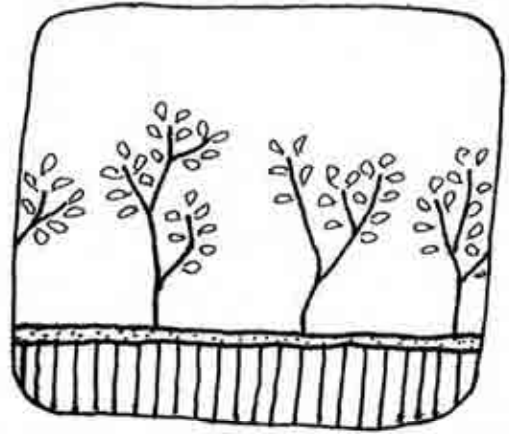
Kung punô na ang tangke, ang poo ilain sa usa ka tuig

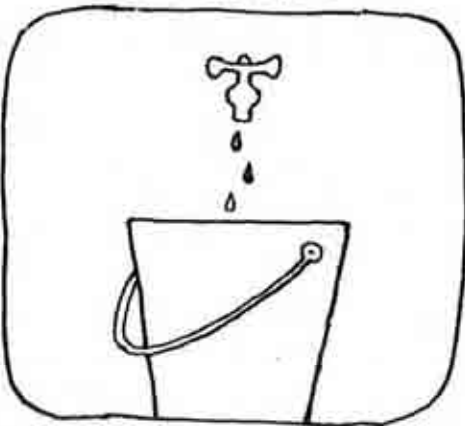
Ug luwás na dayon kini'ng kuhaon

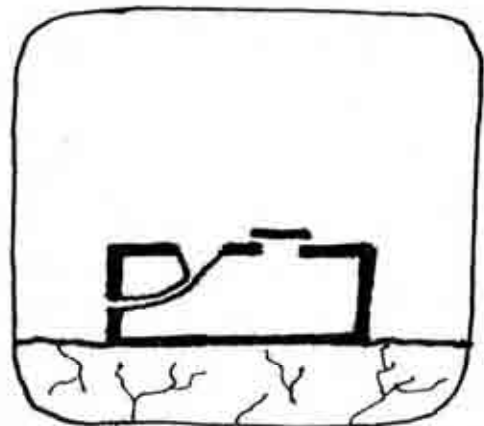
Kini dili manimahò bisan gamay, ug dili kini luúd tan-awon

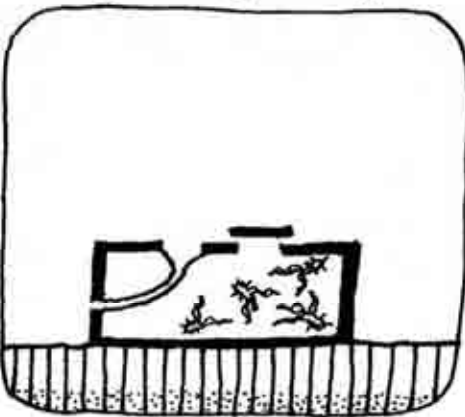
Pwide nato ni ipalatâ ug gamiton sa tanom!

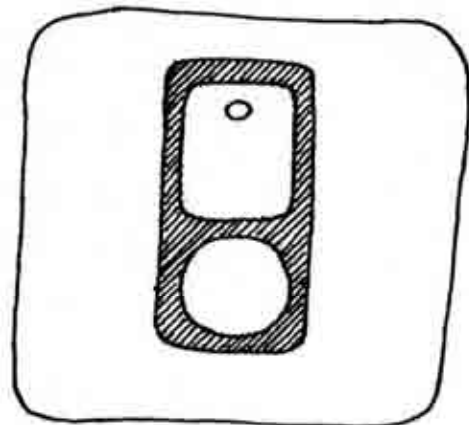
Kini nga matang sa kasilyas makadaginot ug daghan'g tubig!

Ug pwide mabuhat bisan sa batoón nga lugar

Tungod kay ginabulag niini ang poo, kini maayo sa bahaón nga mga lugar

Kini gitawag nga Urine Diversion Dehydration Toilet. UDDT!

soar.hub@gmail.com

*Human na mga higala.
Pwede na mo dili
manampong.*

